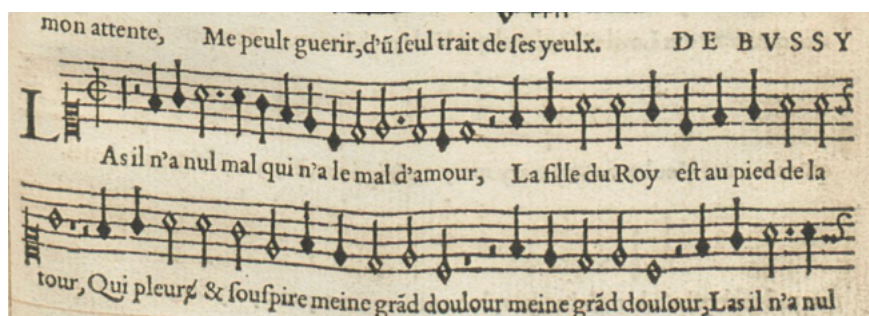

Onbekende componisten voor luit: De Bussy

Qui souhaitez avoir tout le plaisir

Er zijn honderden zestiende-eeuwse componisten die muziek voor de luit geschreven hebben. Francesco da Milano, Alberto da Ripa, Valentin Bakfark ... en natuurlijk John Dowland. Daarnaast zijn er nog eens honderden componisten van wie werken geïntavoleerd zijn. Sommige namen zijn heel bekend. Namen als Josquin des Prez, Heinrich Isaac, Cypriano de Rore of Orlando di Lasso. Van sommige componisten zijn uitgebreide biografieën geschreven, van andere kennen we enkel en alleen de naam. Dit artikel gaat over een componist uit die laatste categorie. Met een intrigerende naam. Iedereen kent Debussy, maar een naamgenoot van hem componeerde ook al in de zestiende eeuw. De Bussy, soms ook De Bussi geschreven. We kennen enkel zijn achternaam, geen geboortedatum of -plaats, niets. Kwam hij uit Bussy? Was hij een voorvader van onze Claude? We weten het niet. Wat we wel weten is dat zijn naam enkel en alleen bij Le Roy & Ballard voorkomt, dat die een tiental Franse Chansons onder De Bussy's naam hebben uitgegeven en dat mogelijk één werk van De Bussy, Qui souhaitez avoir tout le plaisir ook geïntavoleerd is voor luit. De Bussy duikt voor het eerst op in 1553 in het Quart Livre de Chansons. We komen hem verder nog tegen in 1554, 1557, 1559, 1561, 1573 en 1583, steeds bij Le Roy & Ballard^[1].

Afb.1: voorbeeld uit het Quart Livre de Chansons (1553)

[1] Le Roy & Ballard 1554 (Tiers Livre de Chansons); Le Roy & Ballard 1554 (Premier Recueil de Chansons): dit boek bevat de eerste versie van Qui souhaitez, toegedicht aan De Bussy; Le Roy & Ballard 1557 (Tiers Livre de Chansons), Le Roy & Ballard 1559 (Treziesme Livre de Chansons), Le Roy & Ballard 1561 (Tiers Livre de Chansons), Le Roy & Ballard 1573 (Tiers Livre de Chansons), Le Roy & Ballard 1583 (Vingtdeuxieme Livre de Chansons).

Om het nog wat ingewikkelder te maken wordt *Qui souhaitez avoir tout le plaisir*, het enige werk van De Bussy dat ook voor luit zou bewerkt zijn, vaak ook toegeschreven aan andere componisten^[2]. Het werk staat als eerste stuk in *Vingtneufiesme [Livre] Contenant XXIX.Chansons Nouvelles à Quatre en deux Volumes*, door Pierre Attaingnant gedrukt in 1549. In de index wordt als componist Pierre Sandrin vermeld. In *Le premier trophée de musique*, gedrukt bij Granjon in 1559 is Gentian dan weer de componist van dienst.

Afb.2: voorbeeld uit het *Vingtneufiesme [Livre] contenant XXIX.Chansons* (1549)

Voor luit zijn er zes drukken en twee manuscripten bekend met een intavolatie van *Qui souhaitez avoir tout le plaisir*^[3]. Het gaat om drie Franse en drie Duitse drukken. De manuscripten, nu in Zweden, worden vaak gelinkt aan Guillaume Morlaye, leerling van Albert de Rippe, de Alberto da Ripa van hierboven die ondertussen verhuisd was van Italië naar Parijs en zijn naam had verfranst. De eerste Franse luitdruk met *Qui souhaitez* is het *Cinquiesme livre de tabulature de leut* uit 1555 van Albert de Rippe, het vijfde boek in een reeks van zes die posthuum geëditeerd is door Guillaume Morlaye. Volgens hem is Pierre Sandrin de componist. Een jaar later, in 1556 komt het werk terug in het *Premier Livre* van Julien Belin. Hier is het toegeschreven aan Gentian.

^[2] De versie van Pierre Certon heeft een andere melodie (*Premier Livre contenant XXV. chansons nouvelles à quatre parties en deux volumes*, 1550). Er is ook een versie van Clément Janequin met nog een andere melodie, uitgegeven bij Nicolas du Chemin (*Second Livre contenant XXVI.chansons nouvelles à quatre parties en deux volumes*, 1549).

^[3] Er zijn twee intavolaties voor gitaar: het *Quart livre de tabulature de guiterre* uit 1553 (Le Roy & Ballard) en de *Selectissima elegantissimaque* uitgegeven bij Phalesius in 1570. Er bestaat een intavolatie voor gitaar van een ander werk van De Bussy: *Escoutez ma complainte* (*Cinquième Livre de Guiterre* 1554 (Le Roy & Ballard)). Van dit werk is geen intavolatie voor luit bekend.

In 1559 verschijnt het Sixiesme Livre de Luth bij Le Roy & Ballard. Zij schrijven het consequent weer toe aan De Bussy. De versies van Belin en de Rippe zijn heel verwant aan elkaar, inclusief de uitbreiding met een slotcadens van vier maten die ontbreekt bij Le Roy.

Ondertussen publiceert Heckel in 1556 in Straatsburg zijn twee boeken met luitduetten, Discant Lautten Buch/Tenor Lautten Buch. In het Discant Lautten Buch vinden we onder de solowerken een compositie met de titel "Qui son haider", een verbastering van Qui souhaitez. Dit boek wordt herdrukt in 1562 en daar vinden we het terug onder weer een andere naam: "Qui son heritier". Verder zijn de twee drukken van Heckel nagenoeg identiek. Twintig jaar later tenslotte, in 1586 geeft Kargel het Lautenbuch viler Newerlessner fleissiger schöner Lautenstück uit, met daarin "Qui souhaittes 4.vocum Gentian". De Duitse drukken, beide uit Straatsburg, zijn harmonisch meer uitgewerkt, voller dan de Parijse drukken.

De twee manuscripten die nu bewaard worden in Uppsala in Zweden dateren uit dezelfde periode (1560-1580). De versie in S-Uu Vok.mus.i Hs.87 is de enige luitintavolatie waar de tekst is bijgevoegd. De versie in S-Uu Instr.mus.i Hs.412 leunt sterk aan bij de Franse drukken.

Qui souhaitez avoir tout le plaisir q'un ami peut
vouloir honnestement

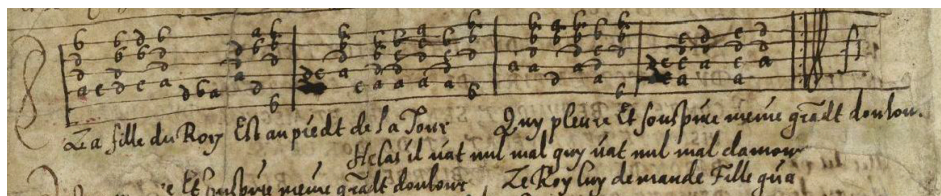
Prenez exemple à mon chaste désir et vous
mires à mon contentement

Mais qui voudrait audacieusement voler au ciel
ou mon amour se tient

On luy diroit ayez humainement
Cest au soleil que la lune appartient

Las il n'a nul mal, een twijfelgeval

(F-VALb Ms.429, het "Libvre de Musique" van Karel III van Croÿ)

Afb.3: voorbeeld uit F-VALb Ms.429, f.2v

Het "Libvre de Musique" van Karel III van Croÿ, hertog van Aerschot, dateert van het einde van de 16de eeuw. Het begint met de woorden "Libvre tout fait de ma propre main...". Onze hertog schreef het dus zelf en misschien zijn de muziekfragmenten dan ook van zijn hand. De meeste stukken staan tweemaal genoteerd in het boek. De stukken dragen geen titels maar aan de hand van de teksten die erbij genoteerd staan, kunnen we hun identiteit achterhalen. Zo lezen we bij het eerste stuk "La Fille du Roy Est au piedt de la Tour...Helas il n'at nul mal". Karel noteerde luittabulatuur en tekst in april 1597. En hier komt De Bussy weer op de proppen. "Las il n'a nul mal" is immers een eerste keer gepubliceerd onder diens naam in het Quart Livre de Chansons van 1553, bij Le Roy & Ballard", in een driestemmige versie. Er bestaat echter ook een bijna identieke maar dan vijfstemmige "Las il n'a nul mal" van Claudin Le Jeune (1528-1600), een eerste maal gepubliceerd in Antwerpen (Livre de Melanges, 1585). De luittabulatuur is zonder ritmische aanduidingen genoteerd en is ook niet geheel foutloos. Het is niet echt een volwaardige intavolatie, maar eerder een schets. We kunnen dus niet achterhalen welke versie Karel gebruikte, maar het lijkt waarschijnlijker dat het die van Claudin Le Jeune is.